

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ.

Κατά τε τοὺς γάμους τῆς ἑλληνίδος βασιλόπαιδος Ἀλεξάνδρας μετὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς Παύλου, ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσίων Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ', καὶ ἐπὶ τῷ δυστυχιστάτῳ γεγονότι τοῦ προώρου ὅπως θανάτου τῆς πρώτης νύμφης τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἐγένετο ἐν τῷ **Νεολόγῳ** υπόμνησις καὶ τῶν ἄλλων βασιλικῶν κηδεστειῶν, ὥς τὰ δύο ὁμόδοξα ἔθνη συνῆψαν κατ' ἀρχαιοτέρας ἐποχάς, μία δὲ τούτων, ὥς ὁ ἀναγνώστης ἐνθυμείται, ἡ καὶ μετὰ τῶν μελαγχολικωτάτων ἐθνικῶν ἀναμνήσεων συνδεομένη, εἶναι ἡ διὰ τῆς συζεύξεως τῆς ἐπ' ἀδελφῷ ἀνεψιᾶς τοῦ τελευταίου ἀτέκνου ἑλλήνος αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σοφίας μετὰ τοῦ τότε ἀνωτάτου τῆς Ρωσίας ἡγεμόνος Ἰβάν τοῦ Γ'.

Τὸ γεγονός τοῦτο, καίπερ ὥς τε ὑστάτη τις ἀναλαμπὴ τῆς δυνάμεως καὶ δόξης τοῦ πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκπνεύσαντος μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ διὰ τὰ ἐπ' αὐτοῦ ἐρεισθέντα μεγάλα πολιτικά σχέδια ἄξιον ὃν πάσης τῆς προσοχῆς τῆς ἱστορίας, ἀμυδρὸν μολίς παρέχεται ἐν αὐτῇ, ἐκ τῶν οὐκ εὐαριθμῶν δὲ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονογράφων τῆς Ρώμης, ἔνθα ὑπὸ τὰς εἰρηγίσεις τοῦ πολλοῦ Βησσαρίωνος ἐμελετήθη ὁ γάμος καὶ κατηρτίσθησαν οἱ πρὸς αὐτὸν σχετικοὶ συνδυασμοί, μόνος ὁ ἐκ Βολτέρας Ἰάκωβος Μαφφές κατέλιπεν ἡμῖν μᾶλλον ἢ ἥττον ἀκριβῆ καὶ πλήρη ἐξιστόρησιν αὐτοῦ. Παρὰ τοῖς ἄλλοις ρωμαίοις χρονογράφοις ἡ βραχεῖα τις υπόμνησις ἀπαντᾷ ἢ τελεία κρατεῖ διωπνῇ. Ἡ αὐτὴ ἔνδεia πληροφοριῶν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις θησαυροφυλακίαις τῆς ἱστορίας, ἐξ ὧν ἡδυνάτο τις νὰ ἐλπίσῃ πλείονα· οὐδὲν μὲντοι τοῦδε σχετικὸν ἀνευρέθη οὔτε ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Βατικανοῦ, οὔτε ἐν τοῖς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Πέτρου, οὔτε ἐν τοῖς τῶν Κεραμονιερῶν Εἰς μόνος τόμος τῆς συλλογῆς Κλήμεντος τοῦ ΙΑ' (Varia spectantia ad Moschoviam et Moschovitas collecta anno 1710) περιεῖχε σημειώσεις τινὰς περὶ τῶν πρὸς τὴν Μόσχαν σχέσεων τοῦ πάπα Σίξτου τοῦ Δ', ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος μάρτυς τοῦ παρελθόντος, καταφυγὼν ἐν ἀρχῇ εἰς τὸ ἐν Νεαπόλει Βουρβωνικὸν Μουσεῖον, ἐξηφανίσθη εἷτα καθ' ὁλοκληρίαν. Διὰ τοῦτο· ἐρωτᾷ μετ' εὐλογητάτης ἀπορίας καὶ ὑποψίας ὁ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ σπουδαίου τούτου γεγονότος μετὰ θάρρους καὶ ἐπιτυχίας ἐπιχειρήσας κ. Πήρλιγγ. Ἐκ τῆς Δύσεως μόνον ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας ὑπάρχουσι πληροφορίαι τινές.

Ἀλλὰ μὴ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς χρονογράφοις ἐκτίθεται πληροτέρα ἢ ἱστορία τοῦ πολιτικοῦ τούτου συνουκιδίου τῆς τελευταίας κληρονόμου τῶν Παλαιολόγων· Ἐξαίρουμένου τοῦ Φραντζῆ καὶ τοῦ Λασκάρεως, παρεχόντων πολυτίμους καίπερ βραχείας λεπτομερείας, οἱ λοιποὶ παραμένονσι τελείως ἄφωνοι. Αὐτόπτης τοῦ γάμου τῆς ἑλληνίδος ἡγεμονόπαιδος μάρτυς, ὁ ἑλὼν Θεόδωρος ὁ ἐκ Γάζης, ἀπέστειλε τῷ φίλῳ αὐτοῦ Φραγκίσκῳ Φιλέλλῳ πλήρη περιγραφὴν τῆς ἐορτῆς, αἱ σωζόμεναι ὅμως εὐχαριδία τούτου δὲν ἐπαρκοῦσι βεβαίως πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ἐκ τῆς ἀπωλείας τῆς πολυτίμου ταύτης ἐκδόσεως ζημίας.

Οἱ τῆς Ρωσίας χρονογράφοι, ἰδίᾳ δὲ ὁ Νίκων, διηγοῦνται ἀφελῶς τὰ ἐν Μόσχᾳ καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν γεγόμενα σχετικῶς πρὸς τὸν ἐν λόγῳ γάμον, ἀλλ' αἱ μαρτυρίαι αὐτῶν δέονται ἐξελέγξεως, ἥτις ἀποβαίνει δυσχερὲς ἐνεκα τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἀντιπαράθεσος αὐτῶν πρὸς πληροφορίας διαφόρου καταγωγῆς. Καὶ ἀπισχόλησαν μὲν λίαν οἱ γάμοι τῆς Σοφίας Παλαιολόγου τοὺς Ρώσους, οὐδὲ ὑπάρχει ἐθνικὸς τῆς Ρωσίας ἱστορικὸς, μὴ ποιοῦμενος μνείαν τοῦ γεγονότος, τῶν μᾶλλον εὐπαιδευτῶν μακρότερον ἐν αὐτῷ ἐνδιατριβόντων, οὐδέποτε ὅμως αὐτὸ διηκριβώθη μετ' ἐπαρκoῦς κριτικῆς ἐπιστάδας. Ἀρχομένου τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ διάσημος ρώσος ἱστορικὸς Καραμζίνος ἀναπαρήγαγε τοὺς ρώσους χρονογράφους μετὰ τῶν ἠκρωτηριασμένων κειμένων τοῦ Μαφφῆ, τοιούτων, οἷα περίπου φέρονται παρὰ Ραϋνάλδην, ἀλλὰ στερούμενος τοῦ ἀντιτύπου τοῦ Χρονικοῦ αὐτοῦ, καταστραφέντος τῷ 1812 ἐν τῇ πυρπολίσει τῆς Μόσχας, ἐπιπροσέθηκε παραδόξους παραλλαγὰς

γραφῶν. Αἱ αὐταὶ ἐλλείψεις ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τοῖς ἀρίστοις τῶν νεωτέρων ρώσων συγγραφέων.

Ἐν τούτοις ἀπὸ τινῶν ἐτῶν αἰθρία τις ἐγένετο ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὀρίζοντος· ἀνὴρ ἀρμοδιώτατος, ὁ Κάρολος Χώπφ, ἔστρεψε τὰς μελέτας αὐτοῦ πρὸς τὴν ἑλληνίδα ἡγεμονόπαιδα, ἀλλ' ὁ θάνατος ἐκόλυσε τὸν ἐκδόστην τῶν Ἑλληνορωμαϊκῶν Χρονικῶν τοῦ νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Τότε ἐπελάβετο τοῦ ἔργου ὁ κ. Πήρλιγγ, ὁρμήσας δὲ εἰς τὰς ἐρεῖνας αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας, δι' ὧραιον τόμου, ἀνήκοντος εἰς τὴν σειράν τῆς **Ρωσίας καὶ Ἀνατολῆς** τῆς Ἑλζεβιριανῆς σλαβικῆς βιβλιοθήκης, παρέχει ἡμῖν ὅσον ἐνὶν πλήρη τὴν ἱστορίαν τῶν γάμων τῆς Σοφίας Παλαιολόγου. Ἐφωτισμένος δι' ὅσων ἡδύνατο αὐθεντικῶν πηγῶν, παρακολουθεῖ τὴν ἑλληνίδα νύμφην κατὰ τὴν ἀπὸ Ρώμης εἰς Μόσχαν πορείαν αὐτῆς διὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας, ἡ Βιτέρονη δὲ, ἡ Σιέννη, ἡ Βονονία, ἡ Βικεντία, ἡ Νυρεμβέργη καὶ ἡ Λυβέκη, θεαταὶ τῆς διαβάσεως αὐτῆς, ἀναγκάζονται, εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀκατάβλητον αὐτοῦ ἔρωτα ὑπείκουσαι, νὰ διηγηθῶσιν αὐτῷ τὰς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τελεσθεῖσας ἐορτάς.

Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τῆς ὥραιας ταύτης συγγραφῆς (Bibliothèque Slave Elzévirienne — La Russie et l'Orient — Mariage d'un Tsar au Vatiean — Ivan III et Sophie Paléologue — Par le P. Pierling, S. J. — Paris, 1891) ἐπιχειροῦμεν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς τοῦ **Νεολόγου Ἑβδομαδιαίας Ἐπιθεωρήσεως** τὴν δυνατὴν ἐξιστόρησιν τῶν γάμων τῆς Σοφίας Παλαιολόγου μετὰ Ἰβάν τοῦ Γ'.

Α'.

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΙ ΕΝ ΡΩΜΗ.

Κατὰ τὴν συγκρότησιν τῶν ἐν Φερράρᾳ καὶ Φλωρεντίᾳ τῷ 1438 καὶ 1439 συνόδων ὁ ἑλλὼν καρδινάλιος Βησσαρίων διεδραμάτισεν ἐν αὐταῖς σπουδαιότατον πρόσωπον. Ὁ τῆς Νικαίας μητροπολίτης, εὐγλωττος ἄμα καὶ ἱκανός, ἐνθερμος ἄμα φιλόπατρις καὶ δεινὸς θεολόγος, γινώσκων νὰ χειρίζηται τοὺς ἀνθρώπους ἄμα καὶ τὴν γραφίδα, εἰργάσθη μεγάλως ὑπὲρ τοῦ ἔργου, ὅπερ ἐν Ρώμῃ ὀνόμασαν «μνηστειαν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως». Ἀλλ' ἡ τοῦ πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ' βούλλα, ἣν ὁ Βησσαρίων ἑλληνιστὶ ἀνέγνω ἐν Φλωρεντίᾳ, περιορίζετο εἰς δόγματα, ἐνῶ ὁ ὁρμητικὸς τῶν γεγονότων ρώς προεκάλεε σπουδαιότατα πολιτικὰ ζητήματα. Ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς Ἀσίας εἶχε προέλθει ὑπέρογκος καὶ φοδερὰ δύναμις, ἥτις ἐν τε Κοσσυφοπέδι καὶ Νικοπόλει εἶχεν ἥδη ἱκανὸς αἰσθητῶς ἐκδηλώσει τὴν ὑπαρξὶν αὐτῆς ἐν ταῖς ἰλλυρικαῖς χώραις. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Ζ' ὁ Παλαιολόγος διείδε τὸν ἐσχατὸν κίνδυνον, μεταξὺ δὲ συζητῶν τοὺς ὅρους τῆς πρὸς τὴν Ρώμην εἰρήνης, ἠτεῖτο παρὰ τῆς Δύσεως ἐπικουρίαν· ἀλλὰ ὁ σταυροφορικὸς συρμός εἶχε παρέλθει πλέον κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα· ἡ Γερμανία ἐσπαράσσετο ὑπὸ τῶν τιμαριωτικῶν ἐρίδων καὶ ἀνέθετε τὴν τύχην αὐτῆς τῷ ἀσθενεῖ Φρειδερίκῳ τῷ Γ', ἡ Καρόλου τοῦ Ζ' Γαλλία, περιπεπλεγμένη ἐν τῷ Ἐκονταετεί αὐτῆς πολέμῳ, δὲν ἦτο πλέον ἡ τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου ἐνθουσιᾶς Γαλλία, ἡ ἐνετικὴ πολιτεία ἐκαυροσκόπει, ἡ Ἰσπανία τέλος ἠγωνίζετο πρὸς τοὺς Σαρακηνούς. Ἐν τούτοις πρὸς τὴν ἐπὶ κλίβαν τοῦ πάπα πανσπερμία τις μαχητῶν ἐτάχθη ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου, γαλέραι τινὲς διηυλάκωσαν τὰ κυανὰ τῆς Μεσογείου ὕδατα, ὁ καρδινάλιος Καισαρίνης ἐξεπέμφθη ἐπὶ τὸ κήρυγμα εἰς Οὐγγαρίαν, καὶ ὁ Αἴμιος δὲ συνεκινήθη κατὰ τὸ ἐν Βάονῃ ὅμως δρᾶμα διεκδέσσε τέλος τὸν τὰς ἐλπίδας καὶ προδιέθεσε περὶ τῆς τελικῆς ἐκδόσεως. Οὐδὲν ἥττον ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Ε', ὁ Μαυκίνας οὗτος τῶν φιλανθρώπων, ὁ ἐνθερμος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν φίλος, ὁ ἰδίαις δαπάναις ἀναλαβὼν τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Ρώμης καὶ ἰδρύσας τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ, ἐπειράθη νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τοῦ Εὐγενίου διὰ νέας πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης ἐπικλήσεως, ἀλλὰ τὰ ἀσθενέστατα αὐτῆς ἀποτελέσματα δὲν ἴσχυσαν, ὥς εἰκός, ν' ἀποτρέψωσι τὴν λύσιν.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἐσχατοῦ χαρακώματος τοῦ βυζαντινοῦ κράτους νέα καθήκοντα ἐπεβάλλοντο τῷ κρίματι Κυρίου δεινῶς δοκιμασθέντι ἔθνει, εἰς νέαν δ' ἀπόπειραν προέβη ὁ ἀσχετῶς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν πλάνην αὐτοῦ μέγας φιλόπατρις Βησσαρίων. Μετέχων ἐν κρυπτῷ τῶν παπικῶν συμβουλίῳ, ἀνέπτυσσεν

ἐν αὐτοῖς τὰ μέγα τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Δύσεως ἀπὸ τῆς νάρκης, ἡδ' ἢς ἦν κατελθιμένη, ἐν τῇ τῆς Μαντοῦνης δὲ συνελθεῖν ἀνέπτυξε πᾶσαν τὴν εὐγλωττίαν καὶ παιδείαν αὐτοῦ εἰς ἀνάστασιν νέων πρὸς ἄμυναν τῆς Πελοποννήσου Μακκαβαίων ἀντιπρόσωπος τοῦ πάπα ἐν Γερμανίᾳ, εἶτα δὲ ἐν Ἑνετίᾳ, εὐτυχέστερος δὲ καὶ πειστικώτερος ἀποβαίνων ἐν τῇ νησιωτικῇ πολιτείᾳ ἢ ἐν Νυρεμβέργῃ, Βορμίῳ (Worms) καὶ Βιέννῃ, ἐγένετο διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ ἡ ψυχὴ τῆς χριστιανικῆς ὁμοσπονδίας καὶ ὁ ἀπόστολος τῆς ἀνταποδόσεως. Οὐδὲ τὸ τολμηρότατον τῶν σχεδίων ἐπτόει αὐτόν, ὑπὸ τὴν τοιαύτην δὲ τῶν ἰδεῶν φοράν, ἐπιδιώκων δὲ πάντοτε τὸν σταθερὸν αὐτοῦ σκοπὸν, συνέλαβε τὴν βουλὴν τοῦ συνοικεσίου Ἰδαν τοῦ Γ', μεγάλου πρίγκιπος τῆς Μόσχας, ὡς τότε ἐπιτολοφοροῦντο οἱ ὑπέρτατοι τῆς Ρωσίας ἡγεμόνες, μετὰ τῆς κληρονόμου τῶν Παλαιολόγων, ἐνὸς τῶν τελευταίων βλαστῶν τῆς τελευταίας βυζαντινῆς δυναστείας, τῆς Σοφίας Παλαιολόγου.

Ἄλλ' ἀνάγκη μικρὰς τινος ἀναδρομῆς μέχρι τοῦ 1453. Ὅτε Μωάμεθ ὁ Β' ἐνέπνευσε τὴν σημαίαν τοῦ Προφήτου ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου, οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κωνσταντίνου Δημήτριος καὶ Θωμᾶς ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐμφυλίων ἐρδίων καὶ ἀδελφοκτόνων ἀγώνων βραχεῖαν ἥσκησαν ἀρχὴν ὅτε δὲ καὶ ἐκ ταύτης ἐξεκρούσθησαν, ὁ μὲν Δημήτριος ἐδέξατο τὸ ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ χορηγηθὲν αὐτῷ ἀξίωμα καὶ παρέμεινεν ἐν Ἑλλάδι, ὁ δὲ τοῦ Μωρέως Δεσπότης Θωμᾶς, ἐξαντλήσας τοὺς πόρους καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς ἐκούσιαν ἔξοριαν. Ἀπὸ πολλοῦ ἥδη εἶχε συνημνας σχέσεις πρὸς τὴν Ρώμην, τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Φλωρεντίαν, τῶν Λατίνων ἀντὶ τῆς εἰς ἄνδρας ἢ χρυσὸν βοήθειας ἀφθόνης διὰ λόγων καὶ ὑποσχέσεων δωροφοροῦντας αὐτῷ· ἄλλως τε οἱ Ἱταλοί, ὁσμέραι μᾶλλον κινδυνεύοντες, ἠδύναντο καὶ αὐτοὶ οὗτοι ὑπὲρ τῆς ἰδίας σωτηρίας νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα. Αἱ σκέψεις αὗται ἐπεισαν τὸν Θωμᾶν Παλαιολόγον ν' ἀποφασίσῃ τὴν εἰς τὴν Ἱταλίαν ἀποδημίαν. Καταλιπὼν ἐν Κερκύρᾳ λοιπὸν τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα, ἀπῆλθεν εἰς Ἀγκῶνα τῇ 4/16 νοεμβρίου 1460. Συναποκομιζὼν δ' ἐκ Πατρῶν τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου καὶ παριδὼν πάσας τὰς γονιευτικότητας προσφθόρας τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως, οἵτινες ζωηρῶς ἠμυλλῶντο περὶ τῆς κτίσεως τοῦ πολυτίμου κειμηλίου, ἐνέδωκεν εἰς τὰς παρακλήσεις Πίου τοῦ Β' καὶ τῇ Ρώμῃ ἐδωρήσατο τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ τοῦτον, ὃς οὕτω λαμπρὰν ὑποδοχὴν παρεσκεύασεν αὐτῷ πανταχοῦ, τοῦ πρῶτατος διαφημισθέντος δι' ὅλης τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης. Σύμπασα ἡ αἰωνία πόλις ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν τοῦ λειψάνου τοῦ ἀποστόλου, ὅπερ ἐν πομπῇ μεγάλῃ καὶ πανηγύρει κατετέθη ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ τῇ 1/13 ἀπριλίου 1462. Ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ λαοῦ, πανταχοῦθεν ἀθρόου συρρεῦσαντος, ἦν οὕτως ἐκκάκτως μέγας, ὅσον ἐξόχως λαμπραὶ αἱ θρησκευτικαὶ τελεταί. Τότε, ἐν τῇ ἀκμῇ ἐκείνῃ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς λαμπρότητος, ὁ ἔλλην καρδινάλιος Βησσαρίων, ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὸν πρεσβύτερον καὶ ἀδελφὴν καρδινάλιον τῆς Ρωσίας Ἰσιδώρον, ἀπήγγειλεν εὐγλωττον λόγον, ὃν εὐρίσκει λίαν μακρὸν ὁ Αἰετίας Σύλβιος, οὗ δὲ τὸ συμπέρασμα ἦν θερμὴ πρὸς σταυροφορίαν παρόρμησις.

Ἀνταυγεία τις τῶν ἐκ τῶν ἑορτῶν τούτων ἐξεγερθέντων εὐμενῶν αἰσθημάτων ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τοῦ Δεσπότη τοῦ Μωρέως. Ἡ Ρώμη ἀπέδν πολλὰκις τὸ ἄσυλον τῶν ἐκπεπωκῶτων ἡγεμόνων, τῆς τοιαύτης φιλοξενίας οὔσης παπικῆς παραδόσεως. Ὁ Θωμᾶς ἐγκατέστη δαπάναις τοῦ πάπα ἐν τῷ ἐν τῇ Λεωνίνῃ εὐρεῖ μεγάρῳ Santo-Spirito in Sassia, σαξωνικῷ ἰδρύματι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, περιλαμβάνοντι ἐκκλησίαν, σχολὴν καὶ ξενώνα, μνημεῖα δὲ ἐπιχορηγῆσις τριακοσίων χρυσῶν σκουδῶν, οἷς οἱ καρδινάλιοι προσέθηκαν διακόσια ἔτι, ὥρισθαι εἰς διατήρησιν τοῦ τῶν πάντων ἐστερημένου ἡγεμόνος. Πρὸς τούτοις ὡς ξένιον εὐμενές, εἰς μικρὰν δὲ παραμυθίαν καὶ εἰς τὴν δυνατὴν ἡδυσιν τοῦ πικροῦ τῆς ἐξορίας ἄρτου ὁ πάπας ἀπένειμε τῷ Θωμᾷ τὸ χρυσοῦν ρόδον, τὸ διδόμενον κατ' ἔτος ἐν τῶν ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἐδρας εὐνοουμένων ἡγεμόνων. Ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν τούτων λεπτομερειῶν καὶ τινων πρᾶγματι δυνάμεων, διατετυπωμένων ὑπὸ τῶν διπλωματῶν τῆς ἐποχῆς, μόνον σχεδὸν ἀορίστους τινὰς πληροφορίας τοῦ Βησσαρίωνος ἔχομεν περὶ τῆς ἐν Ρώμῃ διατριβῆς τοῦ Δεσπότη. Ἡ συμφυρὰ εἶχε προσεγγίσει τὰ δύο ταῦτα τῆς Ἑλλάδος

τέκνα, ὁ καρδινάλιος δὲ ἀποβαίνει ἐφεξῆς ὁ φίλος καὶ ἐμπιστος τοῦ ἀτυχοῦς πατρός, μερινῶντος περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν φιλάτων τέκνων αὐτοῦ. Ἄλλ' αἱ ἐν Ἱταλίᾳ δοκιμασίαι τοῦ Θωμᾶ δὲν παρετάθησαν ἐπὶ πολὺ· τῇ 30/12 μαΐου 1465 ὁ ἀδελφὸς τοῦ τελευταίου αυτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Ὁ νεκρὸς τοῦ Ἑλλήνος ἡγεμόνος ἐτάφη ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Ἀγίου Πέτρου, οἱ ἐξόχως δὲ ὥραῖοι χαρακτῆρες τοῦ προσώπου αὐτοῦ κατὰ τὸν χρονογράφον τῆς Βιτέρβης ἀναπαρήχθησαν κατ' ἐντολὴν τοῦ πάπα ἐν τῷ μαρμαρίῳ ἀνδριάντι τοῦ ἁγίου Παύλου, τῷ εἰς κόσμον τῆς κλίμακος τοῦ Βατικανοῦ ὀρισθέντι (Pii II Commentarii, σελ. 130, 192—202).

Μεταξὺ ἀφικνοῦντο εἰς Ἀγκῶνα τρία τοῦ ἐπιθανάτου τέκνα, μὴ προφθάσαντα ν' ἀσπασθῶσι τὸ ὕστατον τὸν πατέρα αὐτῶν. Ὁ Θωμᾶς τῇ 1430 εἶχε νυμφευθῇ τὴν ἡγεμονόπαιδα Αἰκατερίνην, θυγατέρα τοῦ Κεντηριώου Ζαχαρίου τοῦ Β', ὃν εἶχεν ἀντικαταστήσει ἐν τῇ δεσποτείᾳ τοῦ Μωρέως, τέσσαρα δὲ τέκνα ἐγέννησεν ἐκ τοῦ γάμου τούτου, τὴν Ἑλένην, συνευγεμένην ἀπὸ τοῦ 1446 τῷ βασιλεῖ τῆς Σερβίας Λαζάρῳ τῷ Β', μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ συζύγου αὐτῆς διελθοῦσαν τὰς ἡμέρας τῆς χηρείας αὐτῆς ἐν μονῇ, καὶ τὰ εἰς Ἀγκῶνα καταφθάσαντα τρία ἄλλα, τὸν Ἀνδρέαν, τὸν Μανουὴλ καὶ τὴν Ζωὴν, τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σοφίαν γνωστὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Περὶ τῆς ἐν Ρώμῃ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων τοῦ Θωμᾶ μία καὶ μόνη ὑπάρχει πηγὴ πληροφοριῶν, ἐπιστολὴ τις, μᾶλλον δὲ πρόγραμμα σπουδῶν καὶ διαγωγῆς, συντεταγμένον τῇ 1465 ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος, ὅπερ δὲ διεσώθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἀφωσιωμένου τῶν Παλαιολόγων θεράποντος Φραντζῆ. «Ἡ τοῦ μεγάλου καρδινάλιου ψυχὴ, λέγει ὁ κ. Πήρλιγγ, ἀποκαλύπτεται καθ' ὅλοκληρίαν ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ· ἀνὴρ πτωχὸς καὶ ἀφανοὺς καταγωγῆς, διὰ τῶν ἀρετῶν δὲ καὶ τῆς εὐφυίας αὐτοῦ περιελθὼν εἰς ὑψίστην κοινωνικὴν θέσιν καὶ ἡναγκασμένος νὰ διαβιοῖ ἐν τῇ Δύσει, εἶχεν ὑπὸ σκληρᾶς πείρας διδαχθῇ τὸν τρόπον, δι' οὗ εἶδει νὰ προσφθέρηται πρὸς τοὺς λατίνους, εἶχε διδαχθῇ τὴν ἀξίαν τοῦ χρήματος καὶ τὴν τῶν προσωπικῶν ἀρετῶν· οἱ νεαροὶ ἡγεμονόπαιδες ὤφειλον νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς πείρας αὐτοῦ ταύτης. Καὶ ἐν πρώτοις ὁ Βησσαρίων δὲν ἀπειθύνεται κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτοὺς ἕνεκα τῆς μικρᾶς ἐτι ἡλικίας αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸν παιδαγωγὸν αὐτῶν, οὗ τὸ ὄνομα παραμένει ἀγνωστον, ὃς δὲ εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τὸν ἱατρὸν Κριτόπουλον. Ἐν ἀρχῇ γίνεται λόγος περὶ τῆς τοῦ οἴκου διαίτης, ἥτις κανονίζεται, κατὰ τρόπον, ἐπιτρέποντα μὲν τοῖς ἡγεμονόπαιδι μεγαλοπρέπειάν τινα, μὴ λίαν βαρύνοντα δὲ τὸν προϋπολογισμόν αὐτῶν. Ἐκ τῶν τριακοσίων σκουδῶν, ἅτινα κατὰ μῆνα, ὡς ἄλλοτε τῷ πατρὶ αὐτῶν, χορηγοῦνται αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ ταμείου, διακόσια διατίθενται ὑπὲρ αὐτῶν τῶν ἡγεμονοπαίδων εἰς τὴν περιβολήν, τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν, ἐξ ὧν ὅμως δι' οἰκονομῶν ἀνάγκη ν' ἀποταμιεύονται μικρὰ τινα ποσὰ εἰς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀπροόπτων περιστάσεων· διὰ τῶν ὑπολοίπων ἑκατὸν σκουδῶν εἶδει νὰ συντηρῇται ἡ μετρία τῶν ἡγεμονοπαίδων αὐτῶν. Ὁ Βησσαρίων ἀναφέρει πρὸς τὸν ἱατρὸν, ἔλληνα διδάσκαλον, λατίνον διδάσκαλον, ἡερμινέα καὶ ἕνα ἢ δύο λατίνους ἱερεῖς. Συμβουλεύει νὰ μετριάσῃ κατ' ἀρχὴν τοὺς μισθοὺς πρὸς πολλαπλασιασμόν τοῦ προσωπικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ὑπάρχουσιν ὅρια· οἱ Ρωμαῖοι δὲν προσδίδουσιν εὐαρέστως τοὺς πολλοὺς παρασίτους, οἵτινες ἐσπενδον νὰ περιστοιχίσωσι τὸν Θωμᾶν, δὲν πρέπει δὲ νὰ ἐπαυληθῇ ἡ αὐτὴν κατάχρησις. Αἱ ὑλικάι αὗται λεπτομερεῖαι ἐπεδίδαντο ὑπὸ ἀκαταγωνίστου ἀνάγκης, διότι οἱ ἡγεμονόπαιδες εἶχον περιέλθει εἰς ἐνδειαν, ἀλλ' ὁ Βησσαρίων σπεύδει νὰ ἀρθῇ ὑψηλότερον καὶ νὰ χαράξῃ τὰς μεγάλας γραμμὰς τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς. Ἐνταῦθα ἡ γλῶσσα τοῦ καρδινάλιου ἀποβαίνει ἄκρως τομικὴ. Ἡ εὐγένεια, λέγει πρὸς τοὺς Παλαιολόγους, οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν ἄνευ τῆς ἀρετῆς, τόσῳ δὲ μᾶλλον, ὅσῳ εἶσθε ὀρφανοί, ἐξόριστοι, ἐπαῖται· μὴ λησμονεῖτε τοῦτο καὶ ἔστε πάντοτε μετριόφρονες, εὐπροσήγοροι καὶ εὐμενεῖς· ἐπιδίδεσθε σπουδαίως εἰς τὴν μελέτην, ἵνα ἀναλάβητε εἶτα ἐν τῷ κόσμῳ τὴν πρέπουσαν ἡμῖν θέσιν». Ὑπελείπετο τὸ λεπτότατον ζήτημα, τὸ τῆς θρησκείας καὶ τῶν πρὸς τὴν Ρώμην σχέσεων, γεγονὸς δὲ τι, ἀορίστως ἐν τῇ ἐπιστολῇ μνημονευόμενον, παρέσχεν ἀφορμὴν τῷ καρδινάλιῳ νὰ μετέλθῃ πᾶσαν τὴν αὐστηρότητα τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Φαίνεται ὅτι καθ' ὁδόν, ἐκκλησιασθέντες πού οἱ ἡγεμονό-

παιδες, πιστοι δ' ἐμμένοντες εἰς τὸ δόγμα αὐτῶν, ἐξῆλθον τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς ὑπὲρ τοῦ πάπα δεήσεως. Ὁ Βησσαρίων ἐπιπλήττει αὐτοὺς δὲ ὁδοῖς ἐπὶ τούτῳ, ἐντόνως δ' ἀπαγορεύει τὴν ἐπανόληψιν τοιαύτης πράξεως· ἐρειδόμενος δὲ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ μεταστάντος πατρὸς αὐτῶν ἐκφρασθείσης ἐπιθυμίας, προέβαλεν αὐτοῖς τὸ διήλημμα τοῦτο, νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ ἢ νὰ ἐκλίπωσι τὴν Ἰταλίαν· ἂν θέλωσι νὰ παραμείνωσι μεταξύ τῶν λατίνων, ὁφείλουσι νὰ διαιτῶνται ὡς οἱ λατίνοι, νὰ ἐνδύονται ὡς οἱ λατίνοι, νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν λατίνων, νὰ κλίνωσι τὸ γόνυ πρὸ τῶν καρδιναλίων καὶ νὰ ὑπακούωσιν εὐπειθῶς τῷ πάπῳ, ὃ καὶ ὁ ἀπειθῶν βραχέως προσφώνησιν κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν τούτῳ παραδόσασιν. Ἰνα δὲ διασκεδάσῃ πάντα αὐτὸν δισταγῶν ὁ καρδινάλιος, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ταυτότητος τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Θὰ ἔχητε πάντα, συνεπέραναν ἐπὶ τέλους, ἂν μνησθῆτε τοὺς Λατίνους· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ στερηθῆτε πάντων. Τοιαύτη γλῶσσα παρὰ τῷ ἐργασθέντι ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆς διπλῆς βάσεως τῆς ἐνότητος ἐν τῇ πίστει καὶ τῆς διαφορᾶς ἐν ταῖς τελεταῖς, οἷα ἦν ἡ ὑπὸ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου θεσπισθεῖσα ἀρχή, εἶναι παράδοξος· ὁ κ. Πήρλιγγ τὴν ὑπὲρ τοῦ λατινισμοῦ μεροληψίαν τοῦ Βησσαρίωνος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐξηγεῖ διὰ τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης, φαίνεται δὲ οὐκ ἀπεικότα λέγων. Ὁ Ἕλλην καρδινάλιος χάριν τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐλπίδων ἐνόμιζεν ἀναγκαίαν τὴν ὑπερτάτην ταύτην θέσιν.

Ἄν τὸ ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος χαραχθὲν πρόγραμμα τῆς ἀνατροπῆς τῶν τέκνων τοῦ Θωμᾶ διεσάθῃ ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ, ἄγνωστος ὅμως παραμένει ὁ τρόπος τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἐπισήμῳ τῆς ἐποχῆς γλώσσῃ ἡ ἡγεμονόπαις Ζωὴ φέρεται προσφιλῆς τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας θυγάτηρ, δαπάνη καὶ ἐπιμελεία αὐτῆς ἀνατραφέει καὶ ἀγαπητὴ τοῖς πάπαις, οἵτινες ἀφθόγους ἐπιδαψιλεύουσιν αὐτῇ τὰς εὐεργετίας αὐτῶν, τὸ σύνολον δὲ τῶν περιστάσεων, ὡς καὶ τινὰ ἐγγραφα παρέχουσιν ἀφορμὴν, κατὰ τὸν κ. Πήρλιγγ, νὰ νομισθῇ ὁ τῆς Νικαίας καρδινάλιος ὡς κηδεμὼν τῶν νεαρῶν ἡγεμονοπαίδων· φρονούμεν ὅμως ἡμεῖς ὅτι ἡ ματαιώσις τῶν πόθων τῶν ἄλλων τῆς Εὐρώπης ἡγεμονιδῶν, αἰτηδαιμένων τὴν χεῖρα τῆς ἐλληνίδος ἡγεμονοπαίδας, ἀλλ' ἀποκρουσθέντων ὑπ' αὐτῆς ἐξ ἀποστροφῆς πρὸς τὸ λατινικὸν δόγμα κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Βησσαρίωνος, ὡς παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν, ἐπὶ τέλους δὲ ἡ συντέλεσις τοῦ μετὰ τοῦ ὀρθοδόξου τῆς Ρωσίας ἀνακτος συνοικεσίου ἀποδεικνύουσι πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπαρκῶς ὅτι ἡ τῶν Παλαιολόγων κληρονόμος ἐτήρησεν ἀκεραίαν τὴν πρὸς τὰ δόγματα τῆς Ὀρθοδοξίας πίστιν αὐτῆς. Οὐδὲν ἥτον ἀληθές ἐστιν ὅτι οἱ τε ρῶσοι καὶ βυζαντινοὶ χρονογράφοι τὸν Βησσαρίωνα φέρουσι παρεμβαίνοντα, ὁσάκις πρόκειται περὶ τοῦ γάμου τῆς Ζωῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1466 ἡ ἐνετικὴ πολιτεία, ἡ συνεβουλεύσατο ὁ τῆς Κύπρου βασιλεὺς Ἰακώβος ὁ Β' ὁ ἐπιλεγόμενος Νόθος περὶ τοῦ ἀρίστου συνοικεσίου, εἶχε στρέψει τὴν προσοχὴν αὐτῆς πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Θωμᾶ, ἐξαίρουσα τὰ πλεονεκτήματα τοιοῦτου γάμου· ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα περιορίζοντο εἰς τὴν εὐκλειαν τοῦ ὀνόματος τῆς νύμφης καὶ τὴν δόξαν τῶν προγόνων αὐτῆς, χαράγματα ἀνεπαρκῆ πρὸς τὸν διαπλέοντα τὴν Μεσόγειον ὀθωμανικὸν στόλον, οἱ τοῦ Ἁγίου Μάρκου γερουσιασταὶ τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν κατέλιπον αὐτῷ τῷ βασιλεῖ· ὁ Ἰακώβος Λουσινιάνης λοιπὸν διέκοι· τότε τὰς διαπραγματεύσεις, ὅπως ἐπαναλάβῃ ταύτας βραδύτερον ἀνεπιτυχῶς, ἄλλων μνηστήρων μᾶλλον ὑπὸ τῆς τύχης εὐνοηθέντων.

Ἐνταῦθα ἀναφαίνεται σκοτεινόν τι σημεῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Παλαιολόγων, ὅπερ ὅμως, ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ ἀναγραφόμενον, φαίνεται ἀναμφισβήτητον. Ὁ χρονογράφος οὗτος ἀναφέρει ὅτι περὶ τὸ 1467 ὁ πάπας Παῦλος ὁ Β', μεσολαβῶντος τοῦ Βησσαρίωνος, ὑπεκρέωσε τοὺς δύο Ἕλληνας ἡγεμονίδας, τὸν Ἀνδρέαν, περιβεβλημένον ἥδη τὸν τίτλον τοῦ Δεσπότη, καὶ τὸν Μανουὴλ, νὰ ἐκδώσωσιν εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν τῷ Παρακιδῶ, ἡγεμονίδῃ διαπρεπεῖ διὰ τε τὴν εὐγένειαν τῆς καταγωγῆς καὶ τὸν μέγαν αὐτοῦ πλοῦτον. Αἱ διαπραγματεύσεις ἤρξαντο παραχρῆμα, οἱ ὅροι προϋτάθησαν ἀμφοτέρωθεν καὶ ἐγένοντο δεκτοί, ἐτελέσθησαν δὲ καὶ οἱ ἀρραβῶνες, καθ' οὓς παραστάς ὁ Φραντζῆς, εὐχαριστεῖ τῷ μεγαπλοῦτῳ μνηστῆρι διὰ τὰ λαμπρὰ αὐτοῦ δῶρα. Τὸ πρᾶγμα, οὕτως ἱστορούμενον ὑπὸ ἀφω-

σιωμένον τοῖς Παλαιολόγοις αὐτόπτην μάρτυρος, οὐδένα λόγον ἔχοντος νὰ πλάσῃ μύθους, δὲν ἐπιδέχεται ἀμφιβολίαν. Ἀλλὰ τίς ὁ Παρακιδῶς οὗτος τοῦ Φραντζῆ; Εἶναι ὁ ὑπὸ τῶν κριτικῶν ὑποτεθεὶς Καρακιδῶς; «Ἡ ἀπόκρισις, λέγει ὁ κ. Πήρλιγγ, εἶναι ἀμφιβολος· ἂν τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι διασημότερον, ἀνάγκη ὁσαύτως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ γενεαλογίαι τῶν Καρακιδῶν τῆς Ρώμης καὶ τῆς Νεαπόλεως οὐδεμίαν κηδεστέϊαν πρὸς τοὺς Παλαιολόγους ἀναφέρουσι. Τοὺς ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ διαπιστουμένους τούτους ἀρραβῶνας, τελουμένους παρ' Ἑλλήνων οὕτω πομπικῶς, ὅσον καὶ ὁ γάμος, παρηκολούθησε πράγματι καὶ γάμος ἢ ἐδέσσε νὰ διαλυθῶσιν; Ἐνταῦθα τὰ ἐγγραφα διγῶσι. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἀπὸ τοῦ 1469 ἡ Ζωή, εἴτε κατ' ἀκολουθίαν θανάτου τοῦ πρώτου αὐτῆς συζύγου, εἴτε ἀκυρώσειδων τῶν ἥδη διωμολογημένων ὑποχερώσεων, ἦτο ἐλευθέρα εἰς διωμολογηθῆν νέων».

Οὕτω, μεταγνοὺς, καθ' ἃ προείπομεν, ὁ τῆς Κύπρου βασιλεὺς, λήγοντος τοῦ 1472 ἐπεμψεν εἰς Ρώμην τὸν ἀρχιεπίσκοπον Λευκωσίας Φαβρίκιον, αὐτοῦμενος τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῷ τοῦ βασιλικοῦ τίτλου καὶ τὴν χεῖρα τῆς Ζωῆς. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη κατ' ἄμφω ἀπέτυχεν· ὁ πάπας Σίξτος ὁ Δ', μὴ θέλων ν' ἀποκηρύξῃ τὴν νόμιμον βασιλίσσαν Καρλότταν Λουσινιάνην, ἠρνήθη τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ τῷ ἄρπαγι· ὡς πρὸς τὸ μετὰ τῆς ἐλληνίδος δὲ συνοικεσίου, οὐδὲ λόγος ἠδύνατο νὰ γένῃται ἐφεξῆς, τῆς Ἐνετίας ἐπιμενούσης εἰς τὸν γάμον Ἰακώβου τοῦ Β' μετὰ τῆς Αἰκατερίνης Κορνάρου, τῆς κληρονόμου ἄλλως τε τῶν Παλαιολόγων οὐκέτι εὐρισκομένης ἐν Ἰταλίᾳ, ἅτε διωμολογημένου ἥδη τοῦ συνοικεσίου αὐτῆς μετὰ τοῦ μεγάλου πρίγκιπος τῆς Μόσχας Ἰβάν τοῦ Γ', ἐπὶ τὸ ὅποιον καὶ μεταβαίνομεν.

(Ἀκολουθεῖ).

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

ΟΙ ΑΒΑΡΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ

ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Ὁ παρ' ἡμῶν διακεκριμένος βυζαντινολόγος κ. Ἀνδρέας Moritmann ἐν τῇ συνεδρίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς 11 νοεμβρίου ἀνέγνω πραγματείαν περὶ τῶν Ἀβάρων καὶ Περσῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥς, ὡς τὰ μάλιστα ἐνδιαφερούσης, παρέχουμεν ἀκριβῆ ἀνάλυσιν ὡς ἐξῆς·

Προσημαζόμενος ὁ κ. Moritmann εἶπεν, ὅτι ἔστιν ὅτε ἀναμνησκέται τις, οὐχὶ ἄνευ λόγου, ἓνα τῶν μάλιστα ὀραίων μύθων, τῶν διηγημάτων τῶν χιλιῶν καὶ μιᾶς νυκτῶν, τὸν τῆς ὑπνώσεως καὶ ἐξεγέρσεως, καθ' ὃν γενναῖός τις πρίγκης, ὅστις ἠρέσκετο νὰ διατρέχῃ τὴν πρωτεύουσάν αὐτοῦ μετρημῆς, προσεκλήθη ἐσπέραν τινὰ εἰς δεῖπνον ὑπὸ νέου τινός. Τὸ δεῖπνον ἦν ὁδὸς λιτὸν τόσῳ καὶ εὐχάριστον, ὁ δὲ πρίγκης ἔγνω νὰ καταστήσῃ τὸ σύμψαγμα πρωτότυπον. Ὅθεν ἀναμίσξας ναρκωτικὸν τῷ ἰχθυί τοῦ νέου διέταξεν νὰ μετενέγκωσιν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα αὐτοῦ βαθέως κοιμώμενον. Ὁ νέος ἐναπεσθὼν ἐν τῇ βασιλικῇ κλίνῃ, δοθείσης διαταγῆς, ὅπως κατὰ τὴν ἐξεγέρσιν αὐτοῦ παρασταθῇ αὐτῷ ὅτι ἐγένετο πρίγκης καὶ ὅτι πάντες ὑπακούουσιν ταῖς διαταγαῖς αὐτοῦ. Τῇ ἐπιούσῃ ὁ νέος ἐξυπνήσας ἐξεπλάγη καὶ ἐξεθαμβώθη, ἀπεδέξατο δὲ ὅπερ ἐκλήθη νὰ πρίξῃ πρόσσωπον. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ πρόσσωπον τοῦτο οὐδαμῶς ἐπελάθετο τῶν προτέρων αὐτοῦ συνθηδίων, ἢ δὲ κωμῳδία ἔλκευ ἄνευ μεγάλου κακοῦ.

Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη ποτὲ ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ, ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο συνετελέσθη ὑπὸ στρατοῦ, ἢ δὲ κωμῳδία ἀπέβη τραγωδία, ὁχοῦσα ἀποτελέσματα δυσάρεστα. Ἡ ἀνάγκη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Φωκᾶ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Δύσεως σημειοῦται νέαν ἐποχὴν τῆς ἱστορίας, διότι αἱ δύο ἡπειροὶ ἐκλονίσθησαν ἐπὶ αἰῶ-